

บทบาทการดำเนินงานที่มีผลต่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ
กรณีศึกษา ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการในประเทศไทย

นางสาว ณัฐพัชร สโรบล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ROLE AND MANAGEMENT OF CENTER FOR DISABILITY IN THAILAND TOWARDS
INDEPENDENT LIVING OF DISABLE PERSONS

Miss Nattapat Sarobol

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Arts Programs in Human and Social Development

(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

501136

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทการดำเนินงานที่มีผลต่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ
กรณีศึกษา ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการในประเทศไทย

โดย

นางสาว ณัฏฐพัชร สโรบล

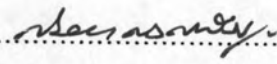
สาขาวิชา

พัฒนามนุษย์และสังคม

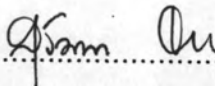
อาจารย์ที่ปรึกษา

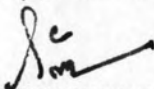
ศาสตราจารย์ ดร. ภัตสร ลิมานนท์

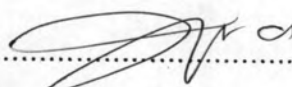
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

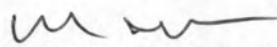
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ร.ว.กัลยา ติงศภักดิ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศาสตราจารย์ ดร.ภัตสร ลิมานนท์)

..... กรรมการ
(ดร.นฤมล อรุไนท์)

..... กรรมการ
(นางสาวพรพิมล ตริโชติ)

ณัฐพัชร์ สโรบล : บทบาทการดำเนินงานที่มีผลต่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ
กรณีศึกษา ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการในประเทศไทย (ROLE AND
MANAGEMENT OF CENTER FOR DISABILITY IN THAILAND TOWARDS
INDEPENDENT LIVING OF DISABLED PERSONS)

อ.ที่ปรึกษา: ศ.ดร.ภัสสร ลิมานนท์, 140 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิต
อิสระเพื่อคนพิการในประเทศไทย และเพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระที่
ส่งผลต่อการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการเก็บข้อมูลประชากร
กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำศูนย์ จำนวน 3 คน ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 6 คน และ
กรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตอิสระ จำนวน 6 คน รวม
ทั้งสิ้น 15คน โดยเก็บข้อมูลในศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการ จำนวน 3 ศูนย์ได้แก่ ชลบุรี
นนทบุรี และนครปฐม ตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2549 –เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550

ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระทั้ง 3 ศูนย์ มีบทบาทและแนวทางการดำเนินงาน
ที่แตกต่างกัน โดยศูนย์ชลบุรี เน้นการเยี่ยมบ้านและการฝึกทักษะที่มีความพร้อมในด้านอุปกรณ์และ
สถานที่ ศูนย์นนทบุรีเน้นการทำงานร่วมกับชุมชน ภายใต้โครงการฟื้นฟูสภาพจิตใจ และเน้นการสร้าง
เครือข่ายโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการดำเนินงาน และศูนย์นครปฐม สร้างและผลักดันให้เกิดความ
เคลื่อนไหวของกลุ่มคนพิการที่เข้มแข็ง โดยมีการพัฒนางานด้านให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพภายใต้
กิจกรรมกลุ่มสนับสนุน

จากการดำเนินงานที่แตกต่างกัน พบว่า ศูนย์ชลบุรีสร้างให้คนพิการมีทักษะ และช่วยเหลือ
ตนเองได้เป็นอย่างดี ทำให้ครอบครัวมีความสุข ในทางกลับกัน บางครอบครัวเข้าใจผิด คิดว่า ศูนย์คือ
สถานสงเคราะห์ ศูนย์นนทบุรี พบว่า ชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ ให้การยอมรับ เห็นได้จากการ
สนับสนุนงบประมาณและจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นผลจากการเน้นการบริการด้านการ
พิทักษ์สิทธิ อย่างไรก็ตาม ศูนย์ยังขาดอุปกรณ์และสถานที่ ที่เป็นจุดเริ่มต้นในการฝึกทักษะคนพิการ
ก่อนออกสู่สังคม และศูนย์นครปฐม พบว่า คนพิการมีความมั่นใจในตนเอง มีพลัง เข้าใจและวิเคราะห์
ปัญหาของตนเองได้ดีขึ้น นอกจากนี้ทางศูนย์พยายามผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ซึ่ง
ไม่ใช่เรื่องง่าย ยังไม่สำเร็จเท่าที่ควร เพราะต้องอาศัยระยะเวลา และพลังที่เข้มแข็ง

สาขาวิชา.....พัฒนามนุษย์และสังคม.....ลายมือชื่อนิสิต.....
ปีการศึกษา.....2550.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4789053820 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEY WORD: ROLE / MANAGEMENT / CENTER FOR DISABILITY /
INDEPENDENT LIVING OF DISABLE PERSON

NATTAPAT SAROBOL : ROLE AND MANAGEMENT OF CENTER FOR DISABILITY
IN THAILAND TOWARDS INDEPENDENT LIVING OF DISABLE PERSONS, THESIS
ADVISOR : PROF. BHASSORN LIMANONDA. PH.D., 140. pp.

The main purpose of this qualitative research was to investigate role and management of Center for Disability in Thailand towards independent living of disable person. The data were collected during December 2006- May 2007 from three Centers for Disability located in three different provinces; Chonburi, Nonthaburi and Nakorn Prathom. There were 15 key informants who provided information including 3 Centers's leader, 6 Center's employees, 6 disabled persons who participated in the Center's activities where 3 of them were successful and the other 3 were unsuccessful in their independent living.

The results of the study revealed that these three Centers for Disability had performed different roles and had different ways of management. That is ; 1) The Chonburi Center had major role focusing on home visit and skill training for disabled persons, 2) Nonthaburi Center had major role focusing on cooperation with the community and providing rehabilitation for disabled persons and 3) Nakom Pathom had major role focusing on motivating disabled persons to engage in activities following the Center's advice.

It was also found that, in Chonburi Center, disabled persons had developed skills and more abilities in helping themselves as well as being able to adapt themselves to live with their families. Nevertheless, some families had a wrong idea that the Center is a nursing home to care for disabled persons. Next , Nonthaburi Center was well accepted by the community and the neighborhood as a source of providing grants and sponsorships. However, the Centers 's equipment and facilities were still inadequate. Lastly in Nakom Pathom Center, it was found that disabled persons had more self confidence, potential and ability to solve problems by themselves. In addition, the Center focused on dealing with the society's changing policies although it is difficult and takes time to do so.

Field of study : Human and Social Development. Student's signature.....

Academic year:.....2007.....Advisor's signature.....

N. Sarobol

Bhassorn Limanonda

กิตติกรรมประกาศ

การทำงานใดใดก็ตาม ไม่ใช่เรื่องง่าย หากท่านปรารถนาให้ผลงานนั้นเป็นงานที่มีคุณค่า และมีคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น ท่านจะหมั่นหมองเพราะความกดดันและความคาดหวัง หากแต่จงทำใจของท่านให้ว่างเปล่า เบาสบาย และทำงานใดใดก็ตามด้วยความสุขเถอะ ท่านจะได้พบกับคำตอบว่างานของท่านเป็นงานที่มีค่า อย่างน้อยที่สุด ตัวท่านเองได้รับประโยชน์จากงานนั้นเป็นแน่แท้

คุณค่าของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์ในด้านวิชาการ แต่สำหรับผู้ศึกษานั้น งานเล่มนี้สอนให้รู้จัก คำว่า "อดทน" ทนต่อปัญหาที่เข้ามาได้ทุกเมื่อ ทนต่อความคาดหวังจากคนรอบข้าง ทนต่อการรอคอย และทนต่ออุปสรรคที่เข้ามารบกวนจิตใจ ท้ายที่สุดผู้ศึกษาได้พบสังขรณ์ข้อหนึ่งจากการทำงานในครั้งนี้ว่า ธรรมะ ช่วยให้เราผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ไปได้ ขอเพียงแค่เรามีใจที่เข้มแข็ง โดยมีธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้โดยได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจากอาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.ภัสสร ลิมานนท์ ท่านเมตตาอ่านงาน ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาทุกครั้งอย่างละเอียด และใส่ใจในงานของผู้ศึกษาเป็นอย่างมาก

ขอขอบพระคุณ คณะอาจารย์จากสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคมทุกท่าน ประธานกรรมการและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในคำแนะนำที่ดี ที่ทำให้ผู้ศึกษา คลายความกังวล รู้สึกมั่นใจ และมีกำลังใจในการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ คือ แรงบันดาลใจที่ได้จากการทำงานในศูนย์ฝึกอบรมคนพิการแห่งเอเชียแปซิฟิก (APCD) และ ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการจังหวัดชลบุรี นนทบุรีและนครปฐม ความใกล้ชิดผูกพันและการได้มีโอกาสทำงานร่วมกับคนพิการ ทำให้ผู้ศึกษามีความปรารถนาที่จะศึกษางานด้านวิชาการที่เป็นประโยชน์ด้านการพัฒนาศักยภาพคนพิการให้มีความเข้มแข็ง และมีพลังทางสังคม และเพื่อกระตุ้นให้สังคมตระหนักและให้ความสำคัญกับคนพิการมากกว่าที่เป็นอยู่

ท้ายที่สุดนี้ ผู้มีพระคุณหนึ่งเดียวในชีวิต คือ คุณพ่อวิทยา และรองศาสตราจารย์นพพร สโรบล ผู้เป็นแม่และครูของผู้ศึกษา ตลอดจนกำลังใจจากทุกคนในครอบครัว ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น ป.โท ทุกคนที่ยืนหยัดต่อสู้ด้วยกัน ขอขอบคุณเพื่อนแท้ในชีวิตเบญจมาชลาชัย เอ อร ผ่น ขอขอบคุณเพื่อนสังคมสงเคราะห์ ธรรมศาสตร์ เอ็ม ถัง จอม เพชร เพื่อนที่มีค่าหนูฝ้าย พีมิก พีกี และขอบคุณเพื่อนข้างกายที่แสนดี ชัน ที่ทำให้ชีวิตก้าวผ่านช่วงเวลาที่เราผ่านมาได้อย่างไม่น่าเชื่อ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ

บทที่

1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	4
1.3 คำถามการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	6
1.6 เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	7
1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	9
1.8 นิยามศัพท์.....	9
1.9 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	10

2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้เกี่ยวกับคนพิการ	11
2.1.1 ความหมายของคนพิการ	11
2.1.2 ประเภทของความพิการ.....	12
2.1.3 การพัฒนาคนพิการ.....	13
2.2 แนวคิดการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ (Independent Living)	15
2.3 ทศนคติของสังคมไทยที่มีต่อคนพิการ.....	22
2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด	30

บทที่

3	ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับศูนย์การดำรงชีวิตอิสระในประเทศไทย	
3.1	ข้อมูลพื้นฐาน	32
3.1.1	ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการคืออะไร.....	32
3.1.2	การก่อตั้งศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการในประเทศไทย	32
3.1.3	องค์ประกอบการทำงานดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ	33
3.1.4	แนวคิดการทำงานดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ	34
3.1.5	วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ	35
3.1.6	ภารกิจของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ	35
3.1.7	การบริการหลัก 4 ด้านของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ	36
3.1.8	โครงสร้างคณะทำงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ	37
3.1.9	หน่วยงานที่ติดต่อประสานงานและสนับสนุนเงินทุน	37
3.2	บทบาทของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการในประเทศไทย	37
3.2.1	บทบาทของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการจังหวัดชลบุรี	38
3.2.2	บทบาทการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการ จังหวัดนนทบุรี	48
3.2.3	บทบาทการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการ จังหวัดนครปฐม	55
4	ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการ	
4.1	ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการจังหวัดชลบุรี	68
4.1.1	ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานศูนย์ชลบุรี	70
4.1.2	ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ.....	72
4.1.3	จุดแข็งและจุดอ่อนในการดำเนินงานของศูนย์	75
4.1.4	กรณีศึกษาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระชลบุรี	77
4.1.5	สรุปและวิเคราะห์กรณีศึกษา	84
4.2	ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการจังหวัดนนทบุรี	87
4.2.1	ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานศูนย์นนทบุรี	91

บทที่

4.2.2 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ	93
4.2.3 จุดแข็งและจุดอ่อนในการดำเนินงานของศูนย์	94
4.2.4 กรณีศึกษาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระจังหวัดนนทบุรี	95
4.2.5 สรุปและการวิเคราะห์กรณีศึกษา	101
4.3 ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระเพื่อคนพิการจังหวัดนครปฐม	104
4.3.1 ผลและการวิเคราะห์การดำเนินงานศูนย์นครปฐม	106
4.3.2 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ.....	108
4.3.3 จุดแข็งและจุดอ่อนในการดำเนินงานของศูนย์	109
4.3.4 กรณีศึกษาศูนย์การดำรงชีวิตอิสระนครปฐม	111
4.3.5 สรุปและการวิเคราะห์กรณีศึกษา	120
4.4 ผลการวิเคราะห์ภาพรวม	121
4.4.1 บทบาทและการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระทั้ง 3 ศูนย์	121
4.4.2 ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระทั้ง 3 ศูนย์	121
4.4.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษา	128
5 ผลการศึกษา	
5.1 ด้านบทบาทการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ	132
5.2 บทบาทและการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระที่มีต่อคนพิการ	134
5.2.1 ผลกระทบทางตรง	134
5.2.2 ผลกระทบทางอ้อม	135
5.3 แนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมที่อาจไปพัฒนาใช้ในอนาคต	137
5.4 ข้อเสนอแนะ	135
5.4.1 ด้านวิชาการ	139
5.4.2 ด้านการดำเนินงาน	140
5.4.3 ด้านสังคม	140

รายการอ้างอิง.....	141
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	144

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนคนพิการและผู้ช่วยเหลือส่วนตัวที่เข้าร่วมในการอบรมโครงการ ดำรงชีวิตอิสระ ในปี พ.ศ. 2546.....	3
ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ เพื่อคนพิการทั้ง 3 ศูนย์ ประกอบด้วย ชลบุรี นนทบุรี และนครปฐม.....	66
ตารางที่ 3 แสดงข้อดีข้อเสียของการเกิดศูนย์การดำรงชีวิตอิสระชลบุรี	79
ตารางที่ 4 แสดงข้อดีข้อเสียของการเกิดศูนย์การดำรงชีวิตอิสระชลบุรี	83
ตารางที่ 5 แสดงข้อดีข้อเสียของการเกิดศูนย์การดำรงชีวิตอิสระนนทบุรี.....	97
ตารางที่ 6 แสดงข้อดีข้อเสียของการเกิดศูนย์การดำรงชีวิตอิสระนนทบุรี.....	100
ตารางที่ 7 แสดงข้อดีข้อเสียของการเกิดศูนย์การดำรงชีวิตอิสระนครปฐม	113
ตารางที่ 8 แสดงข้อดีข้อเสียของการเกิดศูนย์การดำรงชีวิตอิสระนครปฐม	117
ตารางที่ 9 แสดงการเปรียบเทียบปัญหาด้านการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ทั้ง 3 ศูนย์	122
ตารางที่ 10 แสดงการเปรียบเทียบปัญหาของคณะทำงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ทั้ง 3 ศูนย์.....	123
ตารางที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบปัญหาด้านผู้รับบริการของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ทั้ง 3 ศูนย์.....	124
ตารางที่ 12 แสดงการเปรียบเทียบปัญหาด้านครอบครัวของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ ทั้ง 3 ศูนย์.....	126
ตารางที่ 13 แสดงการเปรียบเทียบปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของสมาชิก ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระทั้ง 3 ศูนย์	127
ตารางที่ 14 แสดงบทบาทการดำเนินงานของศูนย์ฯที่มีผลความสำเร็จและไม่สำเร็จใน การดำรงชีวิตอิสระของกรณีศึกษา	128
ตารางที่ 15 แสดงปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จของกรณีศึกษา	130

สารบัญภาพ

๘
หน้า

แผนภาพที่ 1 แสดงแบบจำลองบทบาทและการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ เพื่อคนพิการจังหวัดชลบุรี	86
แผนภาพที่ 2 แสดงแบบจำลองบทบาทและการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ เพื่อคนพิการจังหวัดนนทบุรี.....	103
แผนภาพที่ 3 แสดงแบบจำลองบทบาทและการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระ เพื่อคนพิการจังหวัดนครปฐม	119